

KUTATÁSI BESZÁMOLÓ
KLEBELSBERG KUNO-ÖSZTÖNDÍJ
2022

A kutató neve
Dr. Wencz Balázs
A kutatás témája
Az MSZMP és az SED gazdasági-, kulturális- és tudományos kapcsolatai 1956–1989 között A kutatásom legfontosabb célja, hogy a második világháborút követő időszak Európájában létrejött szovjet típusú rendszerek két állampártja, a Magyar Szocialista Munkáspárt¹ és a Sozialistische Einheitspartei Deutschlands² gazdasági-, kulturális- és tudományos együttműködésére vonatkozó forrásokat feltárjam. Magyarország és a Német Demokratikus Köztársaság kétoldali kapcsolatai közül kiemelkedő jelentőséggel bírt a gazdasági együttműködés. A legfelsőbb szintű találkozók során számos határozatot fogadtak el, melynek végrehajtására a Gazdasági és Műszaki-Tudományos Együttműködési Bizottság közös intézkedési terveket hagyott jóvá. Ezek középpontjában a tudományos, technikai és termelési együttműködés mélyítése, illetve a szakosítási és kooperációs szerződések számának a növelése állt. Kiemelt területnek számított a magyar-NDK munkaerőcsere kérdése is, az 1967-ben megkötött egyezményt követően az 1980-as évek elejéig több ezer magyar fiatal élt, és dolgozott az NDK-ban. A kulturális és tudományos kooperáció alapjait – hasonlóan a gazdaságihoz – több évre szóló egyezmények határozták meg. A köz- és felsőoktatási kapcsolatok mellett színházművészeti napok, a nemzeti ünnepek alkalmával pedig barátsági hetek jellemezték az együttműködést. A két ország igen jól működő ösztöndíj programot is létrehozott. Az NDK felsőoktatási intézményeit látogató magyar diákok túlnyomó része műszaki szakon végezte tanulmányait, az ott megszerzett ismereteit és nyelvtudását pedig kiválóan kamatoztatta a hazai üzemekben.

¹ A Magyar Szocialista Munkáspárt a magyarországi Kádár-korszak uralkodó pártjaként működött az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követően egészen az 1989-es rendszerváltásig. Állampártként az MSZMP kezében volt a tényleges hatalom, a párt irányított és ellenőrzött mindent – a szigorúan vett magánszféra kivételével.

² A Sozialistische Einheitspartei Deutschlands 1946-ban alakult meg Németország szovjet megszállási övezetében. Az 1949. október 7-én megalakult Német Demokratikus Köztársaság állampártjaként működött, annak politikai vezető ereje volt egészen az 1989-ben bekövetkezett német egyesítésig.

A kutatás helyszíne	
ország, város	Németország, Berlin
intézmény(ek)	Bundesarchiv
A kutatás ideje	
2022. július 26. – 2022. augusztus 25.	
A kutatott gyűjtemények, az átnézett iratok, dokumentumok és a találatok rövid ismertetése (tételes találati jegyzék nélkül)	
Az egy hónapos berlini tartózkodásom alatt a kutatási tervemben megfogalmazottak szerint a Bundesarchivban (Berlin-Lichterfelde) folytattam alapkutatásokat. A Deutsche Demokratische Republik mit sowjetischer Besatzungszone (1945-1989) iratanyagához megfelelő mennyiségű, igen részletes, online elérhető – www.invenio.bundesarchiv.de; http://www.argus.bstu.bundesarchiv.de – kutatási segédlet tartozik. A raktárakban őrzött iratanyagok (eredeti dokumentumok, mikrofilmek illetve mikrofichék) megrendelése számítógépes rendszeren keresztül történik. A fent említett irategyüttes számos fondja tartalmazott a kutatási téma szempontjából releváns iratokat. A gazdasági együttműködésre vonatkozó akták jelentős része a két ország árucseré-forgalmával kapcsolatban keletkezett jelentéseket és beszámolókat tartalmazta. Mindez érintette többek között a mezőgazdasági gépgyártást, a közúti járműgyártást, a mikroelektronikai és az ipari robottechnika fejlesztést, továbbá a magyar export legjelentősebb hányadát adó zöldség- és gyümölcs szállítását is. A kulturális és tudományos együttműködés kapcsán elsősorban a kétoldali találkozók feljegyzéseit, a különböző delegációk beszámolóit és sajtóközleményeit, a négyszemközti megbeszélések szó szerinti átiratait, a felsőoktatási intézmények közötti kooperációt, a hosszú és középtávú tudományos munkaterveket és ez utóbbiak beszámolóit, továbbá a kulturális hetek programjainak előkészületeire és lebonyolítására vonatkozó iratokat emelném ki. Összességében kijelenthető, hogy jelen ismereteim szerint a gazdasági-, kulturális- és tudományos együttműködésre vonatkozó akták szinte mindegyikét sikerült feltárnom, az iratokról pedig jó minőségű felvételeket készítettem (7160 fotó). Minden egyes kikért aktáról darabszintű jegyzéket készítettem, mely jelentős mértékben segíti majd a tervbe vett kötet elkészítését.	

A kutatás során az alább felsorolt dokumentumokat néztem át:

Ministerrat der DDR

DC/20/4462; DC/20/21976; DC/20/23584; DC/20/23585

Staatliche Plankommission

DE/1/58728

Ministerium für Allgemeinen Maschinenbau, Landmaschinen- und Fahrzeugbau

DG/7/1267

Ministerium für Kultur

DR/1/13316/1; DR/1/13316/2; DR/1/13316/3; DR/1/13548/1; DR/1/13548/2;
DR/1/13548/3; DR/1/19023/1; DR/1/19023/2; DR/1/19023/3; DR/1/21699

Ministerium für Volksbildung

DR/2/22946; DR/2/24967; DR/2/26735

Sozialistische Einheitspartei Deutschlands

DY/30/273; DY/30/7378; DY/30/8810; DY/30/9057; DY/30/9499; DY/30/9501;
DY/30/11187; DY/30/12635; DY/30/12636; DY/30/12637; DY/30/12638; DY/30/13987;
DY/30/17769; DY/30/17770; DY/30/17771; DY/30/17772; DY/30/17773; DY/30/17774;
DY/30/18785; DY/30/18786; DY/30/25077; DY/30/31266; DY/30/37153; DY/30/37154;
DY/30/37182; DY/30/38417; DY/30/38418; DY/30/38419; DY/30/38420; DY/30/38421;
DY/30/67729; DY/30/67730; DY/30/68106; DY/30/68129; DY/30/68142; DY/30/68378;
DY/30/69453; DY/30/70042; DY/30/79170; DY/30/80928; DY/30/80929; DY/30/81061;
DY/30/81062; DY/30/81244; DY/30/81245; DY/30/81556; DY/30/83076; DY/30/83085;
DY/30/84515; DY/30/85216; DY/30/85454; DY/30/85493; DY/30/88340; DY/30/88352;
DY/30/88353; DY/30/88354; DY/30/88355; DY/30/88365; DY/30/100539; DY/30/100720;
DY/30/100744

Büro Mittag im Zentralkomitee der SED

DY/3023/110; DY/3023/111; DY/3023/112; DY/3023/1551; DY/3023/1552; DY/3023/1553

A kutatás módszere

A kutatási tervemben megfogalmazottak szerint az elsődleges célom az volt, hogy a DY/30 (Sozialistische Einheitspartei Deutschlands) témámra vonatkozó iratait, továbbá a különböző minisztériumok fondjait feltárjam. Ennek megfelelően elsősorban a gazdasági-, kulturális- és tudományos kapcsolatokkal foglalkozó pártiratokat, illetve az SED olyan pártfunkcionáriusainak az iratanyagait néztem át, melyben az előzetes tájékozódásom alapján is számos találatra számítottam.

A kutatási eredmények szélesebb közönséggel történő megismertetése (előadás(ok), publikáci(ók) stb.)

A feltárt források felhasználásával 2023 év végéig tervezem elkészíteni „**Az MSZMP és az SED közötti pártkapcsolatok 1956–1988 között**” munkacímű monográfiát, melynek tervezett tartalomjegyzéke a következő lesz:

1. BEVEZETÉS

2. AZ ÁLLAMPÁRTOK (MSZMP ÉS AZ SED) SZERVEZETI FELÉPÍTÉSE

3. AZ MSZMP ÉS AZ SED FELSŐ VEZETÉSE KÖZÖTTI TÁRGYALÁSOK

4. A GAZDASÁGI- ÉS KERESKEDELMI EGYÜTTMŰKÖDÉS

5. A KULTURÁLIS ÉS A TUDOMÁNYOS KAPCSOLATOK ALAKULÁSA

6. A KISZ ÉS AZ FDJ KÖZÖTTI EGYÜTTMŰKÖDÉS

7. A TESTVÉRMEGYEI KAPCSOLATOK ALAKULÁSA AZ 1970-ES ÉS AZ 1980-AS ÉVEKBEN

8. ÖSSZEGZÉS

További lehetőségek

Úgy vélem, a németországi levéltárak őrizetében lévő, az MSZMP és az SED pártkapcsolataira vonatkozó források feltárását mindenképpen érdemes folytatni. Amennyiben lesz rá lehetőségem, a Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde részlegében található iratok további kutatása során érdemes lenne összehasonlítani az MSZMP és az SED káderpolitikája mellett, a pártapparátusoknak az összetételét, illetve a két állampárt belső fegyelmi eljárásainak a menetét is.

Az 1956-ot megelőző időszak tekintetében fontos lenne megvizsgálni, hogy a Magyar Dolgozók Pártja és az SED közötti pártkapcsolatok miként alakultak, akár a legfelsőbb szintű találkozók, illetve a gazdasági és kulturális kapcsolatok tekintetében.

A kutatással kapcsolatos gyakorlati észrevételek (ide értve a leendő ösztöndíjasok számára hasznos tanácsokat)

A Bundesarchivban nagyfokú segítőkészséget tapasztaltam a levéltáros kollégák részéről. Az iratanyag referensei közül külön kiemelném Solveig Nestlert (s.nestler@bundesarchiv.de), akivel 2018 májusa óta tartom a kapcsolatot, és akitől a felmerült kérdéseimre szinte minden esetben azonnal választ is kaptam.

A koronavírus járvány hozta intézkedések miatt a kutatóknak mindenképpen számolni kell azzal, hogy a Bundesarchiv nyitvatartása is lényegesen rövidebb lett, mint az ezt megelőző

időszakban. Mindez azt jelenti, hogy hétfőtől szerdáig 9 és 17 óra, csütörtökön 9 és 19 óra, míg pénteken 9 és 16 óra között tart nyitva a levéltár.

A levéltári kutatással kapcsolatban mindenképpen említésre méltó az, hogy a kikért dokumentumokról (akár eredeti iratokról, akár mikrofilmekről van szó) díjfizetés nélkül készíthetők el a felvételek.

Esztergom, 2022. október 18.



Dr. Wencz Balázs

Mellékletek:

- *Hungarikajelentés*
- *Hungarika-kataszter adatlapok*
- *Darabszintű iratjegyzékek*